

Obraz ženy ve středověké kultuře

Jak se sémanticky propojují biologické a kulturní atributy ženy ve středověké kultuře

PhDr. BARBORA PŮTOVÁ, Ph.D.

Katedra teorie kultury (Kulturologie), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Celetná 20, Praha 1, 116 42; e-mail: bonthyl@email.cz

ABSTRAKT:

Předmětem studie je analýza statusu a role ženy ve středověké kultuře. Studie se bude věnovat obrazu ženy jako kulturního konstruktu, jenž je výsledkem interpretací biblických textů a křesťanské exegeze. V centru kulturologické analýzy bude popis a interpretace tradičního křesťanského pojetí ženy, která je spoutaná sítí dobových náboženských předsudků a askribovaných typických vlastností. Zvláštní pozornost je věnována tomu, jak se v kategorii ženy ve středověké kultuře sémanticky propojují biologické a kulturní atributy a podporují maskulinní požadavek žádoucí ženské submisivnosti, podřízenosti a poslušnosti. Cílem studie je popsat obraz středověké ženy v kontextu mužských kolektivních očekávání, pravidel a snů, který se zrodil v období feudalismu, a v latentní formě je reprodukován až do současnosti.

„Dynamika středověké společnosti a středověké civilizace vzniká z různých napětí: z napětí mezi Bohem a člověkem, mezi mužem a ženou, mezi městem a venkovem, mezi vysokým a nízkým, mezi bohatstvím a chudobou, mezi rozumem a vírou, násilím a mírem.“

Jacques Le Goff

Středověk je obvykle považován za období, v němž dominovaly hodnoty a normy mužské kultury. Symbolem této doby byl statečný rytíř, moudrý duchovní a těžce pracující nevolník. Nahlížíme-li na středověk z genderové perspektivy, zjistíme, že i v této maskulinní společnosti zastávaly důležitou roli ženy. Status středověké ženy nelze totiž redukovat na její manželské, reprodukční a mateřské povinnosti. Tak jako v jiných etapách dějin kultury, být ženou znamenalo se jí narodit, ale stávat v procesu socializace a enkulturace (Beauvoirová 1966). Fenomén středověké femininity představoval polysémantickou kulturní konstrukci, v jejímž rámci mohla být žena jak hříšnou svůdnicí, tak vzdělanou my-

ABSTRACT:

The subject of this study is the analysis of women's status and role in medieval culture. The study discusses women as a cultural construct resulting from interpretations of Biblical texts and Christian exegesis. The focal point of the culturological analysis consists of description and interpretation of the traditional Christian conception of a woman caught in the cobwebs of her contemporary religious prejudices and ascribed typical characteristics. It closely focuses on how biological and cultural attributes semantically merge in women as a category of medieval culture and how they enhance the male requirement for female submissiveness, subordination and obedience. The study aims to capture the concept of medieval women in the context of collective expectations, rules and dreams that arose in feudalism and that has been – in its latent form – reproduced until today.

slitelkou. Paradoxní postavení ženy ve středověku dokládá skutečnost, že i do výlučného hájemství mužů spjatého s válkou a statečností vstoupila žena.

Středověkou kulturu formovalo schéma trojího lidu, které vyjadřovalo hierarchické uspořádání středověké společnosti. Tu tvořili duchovní (oratores), šlechta (bellatores) a poddaní (laboratores) (Bílý 2000, Le Goff 2006). Toto sociální uspořádání nezahrnuje ženu jako sociální kategorii nebo stav. Ženu definovalo zejména její tělo, pohlaví a rodinné vztahy. Právní postavení a etika manželek a panen závisela na jejich vztahu vůči muži nebo skupině mužů (Klapisch-Zuberová 1999).

Žena se stala zejména prostředkem k vytváření nových příbuzenských sňatků. Žena v roli šachovnicové figurky představovala symbol míru, jenž se posouvá na horizontální a vertikální linii. Horizontální linie vyjadřovala pohyb směrem k manželovi a vertikální linie k rodině, jejíž sociální postavení mohlo být vyšší i nižší (Bocková 2007).

MODEL PATRIARCHÁLNÍ RODINY

Ve středověké kultuře se konstituoval model patriarchální rodiny, který symbolizoval obraz Adama jako rolníka a Evy jako předlady a vychovatelky dětí. Model Ada-

ma a Evy byl církví zdůrazňován jako jediný možný vzor, který je Bohem předurčen k plození potomstva. Tento současně monogamní a ikonografický model reflektuje také dobovou dělbu práce. Žena byla spjatá s mateřstvím a domácností, zatímco muž zajišťoval produkci zemědělské výroby a přinášel domů peníze, které obdržel za svoji práci (Lipovetsky 2007). Status matky ženám poskytoval i formu spasení a cestu k vykoupení z hříchu, jehož se Eva dopustila v ráji.

Spasení mohla žena dosáhnout, pokud se přidržovala víry, lásky, svatosti a střízlivosti (Borst 1983). V kompetenci ženy bylo hospodařit s domácími zásobami a věnovat se ručním pracem (předání, tkání, šití nebo vyšívání), jež měly upoutat její tělo na jedno místo a utupit potenciálně hříšné myšlenky. Toulání myšlenek v představách by totiž mohlo ohrozit nejenom čest ženy, nýbrž i celé rodiny (Casagrande 1993, Lenderová 2009). Ve středověku navíc převažovalo přesvědčení, že schopnosti ženy se mohou rozvíjet, pouze pokud jsou řízeny poslušností a rozvahou. Od ženy se ale současně očekávalo, že bude dohlížet na manžela a děti, zajišťovat jejich vzájemné harmonické soužití a veřejnou reprezentaci rodiny (Goody 2000, Lenderová 2009).

V MANŽELSTVÍ A MATEŘSTVÍ

Svrchovaná role ženy ve středověku je situovaná do manželství a mateřství. Tak vzniká společenské schéma platné ve středověku, které uděluje ženám trojí sociální status – status panenství, status manželství a status vdovství. Panenství je první fáze ženina života, jež se odehrává ve skrytosti a v očekávání ženicha, případně v rozhodnutí pro klášterní život.

Manželství jako druhá fáze ontogeneze je společensky aktivní částí života ženy. Středověké dívky se nejčastěji vdávaly ve věku čtrnácti až osmnácti let. Žena po svatbě vstupovala do domu svého manžela, kam přinášela své věno. Zabydla se v ženské části domu, která byla chráněnou oblastí, srdcem domu a ohniskem rodiny. O tom, zda se mohla vdaná žena sama pohybovat na veřejnosti a kolik volnosti měla ve svých aktivitách, rozhodoval její manžel a společenský status.

Žena prakticky postrádala osobní práva a byla neustále pod dohledem svého muže, který byl považován za rozumnějšího a v emocích stabilnější bytost. Neměla právo vlastnit majetek, vykonávat řemeslo, účastnit se veřejného života a spolurozhodovat o chodu společnosti. Vdovství jako třetí potenciální status ženy nabýval ve středověku mnoha variant. Vedle chudých vdov, které po smrti manžela zůstávaly nezajištěny a odcházely do ústraní pod ochranu synů nebo klášterů, existovaly i ženy, jež poté, co se osvobodily z pout manželství, začaly autonomně rozhodovat o sobě a svém životě (Le Goff 2005, Lenderová 2009).

DVA BIBLICKÉ PŘÍSTUPY K ŽENĚ

Asymetrické postavení ženy ve středověké kultuře má původ v interpretaci biblických textů a křesťanské exegeze, která jí symbolicky připsala odpovědnost za prvotní hřích. Ve starozákonní knize Genesis jsou uvedeny dva přístupy k ženě. Ten první nahlíží ženu a muže jako rovnocenné partnery.¹⁾ Ten druhý spatřuje ženu (Evu) jako pomocnici, která muže doplňu-

je a je mu podřízena.²⁾ Křesťanská exegeze uplatnila zejména druhý přístup, z něhož odvodila teorii o přirozené submisivnosti ženského pohlaví (Klapisch-Zuberová 1999). Také Nový zákon³⁾ potvrzuje pozici ženy jako pomocnice, která je odleskem muže.

Římský filozof Quintus Septimius Florens Tertullianus (160-220) označil ženu v dvousvazkovém spise De cultu feminarum (O pěstování ženské krásy, kolem 196-197 a 205-206) za vstupní dýklovu bránu, jež představuje nepřítelkyně přátelství, nutné zlo, ohrožení domu, přirozené pokušení a rozkoš vedoucí do záhuby (Kitzler et al. 2004, Bocková 2007, Wilhite 2007). Podobné atributy ženě přisoudil i dominikán Vincent z Beauvais (1184/1194-1264), který ji spatřoval jako nenasytné zvíře, záhubu muže, dům bouře a překážku ke zbožnosti, přinášející trvalý neklid a nepřetržitý boj (Zimmermann 1996).

ŽENA PODLE AKVINSKÉHO

Italský teolog Tomáš Akvinský (1225-1274) označil ženu za nedokonalého muže a v rámci dichotomie „žena a muž“ jí přiřkl nižší sociální status. Žena podle jeho názoru vyjadřuje fyzickou slabost, animální pasivitu a přírodu, zatímco muž reprezentuje ducha, vůli, která jedná, poznání a kulturu (Klapisch-Zuberová 2008). Žena je podřízena muži, neboť byla stvořena jako pomocník při rozmnožování. „Žena přece potřebuje muže nejen pro zplození, jako u jiných živočichů, nýbrž také pro správu, jelikož muž je jak rozumem dokonalejší, tak silou zdatnější“ (Akvinský 1993:123).

Tomáš Akvinský byl přesvědčen, že muž je stvořen k dokonalosti, zatímco žena je dokonalá méně. Ženské tělesné nedostatky podle jeho názoru mají přímý vliv na její racionalitu. Z tohoto důvodu musí být nedokonalá žena podřízena dokonalému a racionálnu muži.

Podobnou dichotomii zavedl již dříve latinský filozof a teolog Aurelius Augus-

¹⁾ Genesis 1, 26-27.

²⁾ Genesis 1, 21-24.

³⁾ 1 Korintským 11, 3-16.

tinus (354-430). Ten byl přesvědčen, že podřízení ženy odpovídá sociálnímu řádu, neboť muž je řízen božskou moudrostí. Eva byla stvořena pro muže jako tělesný pomocník při plození potomků, ovšem její role měla být zcela pasivní. Se ženou Augustinus spojuje tělesnost a smyslnost, s mužem ducha a rozum. Augustinus se domníval, že žena na rozdíl od muže nedokáže rozumem ovládat své tělo. „Žena je nadána rozumem stejně jako muž; živočišná stránka však u ní převažuje, zatímco u muže převažuje rozumnost, to jest stránka duchovní“ (Duby 1999:37). Žena a muž se nemohou vyvažovat ani doplňovat. Muž je nahoře a žena dole, a to v rámci sociální struktury i sexuálního života (Børresen 2005, Klapisch-Zuberová 2008).

ŽENY VEDENÉ KE ZDRŽENLIVOSTI

Žena může porušit poslušnost vůči manželovi pouze v okamžiku, kdy je nucena k sexuální poloze, jež destabilizuje bohem stanovený řád. Církevní otcové a kněží považovali tyto sexuální polohy za formu antikoncepce. Ženu je zároveň třeba vést ke zdrženlivosti, neboť je schopna dosáhnout opakované slasti, již nelze ukončit ani ovládnout (Rossiaud 2008). Manžele „poddávají-li se obcování nezřízenému, zneužívají počátku množení (potomstva) k rozkošnictví, a že tím, byť i jinam nevybočovali, přece v samém manželství svém práva manželská překročí“ (Řehoř Veliký 1909:157). Dokonce i znásilnění ženy bylo interpretováno jako forma ženské rozkoše.

Požadavek zdrženlivosti byl stanoven z důvodů, aby se nenarodilo dítě nemocné nebo s viditelnou vadou. Povinná zdrženlivost nastupovala v první noci nebo v prvních třech nocích po sňatku (Tobiášovy noci), postním a adventním období, ve středu, v pátek, noc před nedělí a velkými svátky nebo v období menstruačního krvácení a kojení. Zejména nepřijatelné bylo cizoložství v případě žen, neboť ohrožovalo zplozením nelegitimních potomků, poškozujících genetickou čisto-

Plnoprávnou manželkou se stala žena až v okamžiku, kdy porodila dědice. Až na základě plodnosti, byla uznána jako matka rodiny.

► tu rodové linie (Ennenová 2001, Otis-Cour 2002, Lenderová 2009). Počestnost ženy byla zdůrazňována v kázáních, její čistotu přísně střežili manželé i jejich příbuzní. Ženy totiž jako hříšné nositelky zla jsou chlípné a ovládané „chtíčem, který ve své slabosti obtížně ovládají a který je vede přímo k cizoložství“ (Duby 1999:9). Zdůvodnění, kdy podle církevního práva poskytl muž důvod k cizoložství, předložil francouzský teolog a kazatel Jacques de Vitry (1160/70-1240). Dopustí-li se žena cizoložství, pokud s ní manžel špatně zachází, nese odpovědnost také manžel. Plnoprávnou manželkou se stala žena až v okamžiku, kdy porodila dědice. Až na základě své plodnosti, byla uznána jako matka rodiny. V období těhotenství se na ženu vztahovala pravidla související s opatrností. Proto se měla vyvarovat běhání, zdvihání a nošení těžkých břemen i pohlavnímu styku (Gauvard 2002). K nežádoucím psychickým stavům patřil hněv, smutek a úlek. Těhotným neprosplávala ani absence spánku, náhlé teplotní změny, přejídání nebo hladovění. V období šestinedělí byla žena izolována v uzavřeném prostoru. Tato izolace nesloužila pouze ke klidu na lůžku. Šestinedělka zažívala „společenské šestinedělí“, v jehož průběhu se stala objektem péče celé ženské části domu a získala vyšší sociální status. Žena vstoupila do stabilního stavu, neboť svým prvním porodem naplnila funkci manželství a byla považována za plnohodnotnou členku společnosti (Gennep 1997).

O DCERÁCH HŘÍŠNÉ EVY

Ženy ve středověku byly považovány za Eviny dcery a svůdkyně, od nichž je odvozeno negativní pojetí těla, tělesnosti a sexuality. Francouzský mystik Hugo ze svatého Viktora (kolem 1097-1141) a italský teolog Petr Lombardský (Petrus Lombardus, kolem 1100-1160) zastávali přesvědčení, že ďábel si Evu zvolil, neboť je ob-

dařena menším rozumem nežli muž. Eva totiž podlehlá hadovi a nechala se svést k prvotnímu hříchu. Bůh zakázal jíst v ráji plody ze stromu poznání dobra a zla, a dokonce se ho i dotýkat. Eva neuposlechla, utrhla z jeho plodů a nabídla i Adamovi. Poté, co první lidé spáchali hřích a ukryli se před Bohem ve stromoví zahrady, byli za svou neposlušnost potrestáni.

Eva jako osoba odpovědná za prvotní hřích se stala významným motivem středověkých uměleckých děl. Žena ztvárněná jako Eva je zachycená na tympanonech, portálech, sochařských výsech nebo hlavicích sloupů sakrálních staveb. Opozici Evy představuje Panna Marie - nová Eva, jež svou poslušností napravila Evinu rajskou neposlušnost (Le Goff 2006). Tomuto tématu věnoval pozornost teolog, filosof a anglický biskup italského původu Anselm z Canterbury (1033-1109) v pojednání *Cur Deus homo* (Proč se Bůh stal člověkem, 1094-1098). Stejně jako je Eva pramenem hříchu, Maria reprezentuje pramen spásy. Její příchod na svět měl odčinit zlo, jež způsobila hříšná Eva. Evin hřích vedl k polemikám o na téma dědičnosti hříchu. Dva protipóly přístupu k učení o milosti zastupují Aurelius Augustinus a irský mnich Pelagius (kolem 350-420/440). Podle Augustina je lidský jedinec zatížen dědičným hříchem (predestinace) a zaslouží si zavržení kvůli Adamovu hříchu. Pouze Adam se narodil svobodný a bez hříchu (Casagrande, Vecchio 2002). Všichni jedinci jsou zajatci dědičného hříchu, do něhož se narodily jako Adamovy děti. Hřích Adama se šíří v lidském pokolení plozením. Dobré ani špatné jednání neovlivní, zdali je jedinec dobrý nebo zlý, neboť tato skutečnost je předem daná. Augustinus byl přesvědčen, že součástí lidské přirozenosti je náklonnost ke hříchu, pomýlení, vymknutí se pořádku a sklon k hříšnému jednání. Bůh daruje milost pouze vyvoleným, jež si předem vybral a předurčil k věčnému

životu. Nejedná se o svobodný lidský čin, neboť na obrácení člověka se podílí Boží milost. Boží milost způsobuje, že jedinec může učinit něco dobrého.

Naopak Pelagius zpochybnil dědičnost hříchu. Každý jedinec se podle jeho názoru rodí svobodný, bez hříchu a je schopen se vyvarovat hříchu, jenž není součástí jeho přirozenosti. Každý má stejnou možnost volby jakou měli Adam a Eva v ráji, neboť lidská přirozenost není narušena. Podle Pelagia jedinec si může vybrat mezi dobrem a zlem. Hřích Adama se údajně šíří v lidském pokolení nápodobou. Utrpení přichází, pokud volíme hřích a nezávislost. Pelagius spatřoval Boží milost jako svobodu darovanou Bohem a klíč ke správnému rozhodnutí. Boží milost vystupuje jako prostředek, posilující volní jednání jedince, založené na jeho rozumu a vůli (Karfiková 2006).

BÝT MATKOU NEBO PANNOU?

Žena ve středověku se mohla stát matkou nebo zůstat pannou. Ženy do kláštera odcházely nejenom na základě slibu panenství a čistoty a řeholního života, ale také se tam uchýlovaly ženy z převážně vyššího okruhu společnosti, aby zde strávily poslední etapu svého života. Kláštery poskytovaly ochranu před násilím a negativními aspekty manželství a mateřství. Ženy v klášteře navíc dosahovaly vzdělání a mohly svou intelektuální aktivitu realizovat písemnou formou. Jejich tvůrčí činnost mohla variovat od opisování písemnosti, životopisů svatých, instrukcí pro duchovní život až k autorským pojednáním, autobiografií nebo záznamům mystických zkušeností. V klášteře mohly dosáhnout vedoucí pozice, již poskytoval úřad abatýše. Přední abatýši středověké společnosti byla německá mystička, lékařka a hudební skladatelka Hildegarda z Bingen (1098-1179). Hildegarda patřila k váženým osobnostem. Vedla korespondenci například s římským císařem

Fridrichem I. Barbarossou (kolem 1122-1190) nebo svatým Bernardem z Clairvaux (1090/1091-1152). Za svého života vytvořila všestranné dílo, integrující teologii, mystiku, středověké léčitelství a přírodovědu. Hildegarda zastávala mnoho nadčasových stanovisek, například zdůrazňovala roli placebo efektu a psychosomatiky. Dokonce nepovažovala ženu za příčinu mužské mravní zkázy, nýbrž jejich sexuální touhy. Účel pohlavního aktu nekladla do souvislosti pouze s plozením potomstva, neboť rozkoš a sexuální spouštění slouží také k bytostnému naplnění podstaty muže i ženy. Hildegarda popsala i ženský orgasmus a formulovala teorii, podle níž síla spermatu určuje pohlaví dítěte, zatímco množství lásky a vášně určuje dispozice dítěte (Newman 1987, Schultze 2006).

Další alsaská abatýše Herrada z Landsberga (Herrada z Hohenburgu, kolem 1130-1195) se zasloužila o vznik iluminované encyklopedie *Hortus deliciarum* (Zahrada rozkoší, kolem 1180). Ta tvořila pedagogickou pomůcku a zdroj informací pro mladé novičky, jehož obsahová složka variuje od básní, hudby až k antické a arabské literatuře. Encyklopedii doprovází přibližně na 336 iluminací, jež zobrazují teosofické, filozofické a literární témata (Frugoni 1993). Její faksimile byla vytvořena v roce 1818 a tvoří reprezentativní soubor po zničení originálního díla během obléhání Štrasburku v roce 1870 (Strohmeier 1998). Herrada z Landsberga vznik této obsáhlé encyklopedie komentovala: „Jako čilá včelička jsem vysála šťávu z květů božské a filozofické literatury a z ní jsem utvořila celou plástev naplněnou medem“ (Pernoud 1998: 39).

SPOLEČENSTVÍ BEKYNÍ

Zvláštní místo ve středověké kultuře, reprezentující flexibilní formu náboženského života, zaujímaly bekyně. Jednalo se o autonomní ženská laická společen-

ství, která se zformovala na území Belgie na přelomu 12. a 13. století a odtud dále rozšířila na území severní Francie, Nizozemí, Německa, Švýcarska a západních slovanských zemích (Gleba 2004). Bekyně získávají na významu po konání 4. lateránského koncilu roku 1215. Tehdy také dochází k jejich akceptaci ze strany katolické církve (Kibler 1995, Elliot 2004). Bekyně obývaly architektonické objekty zvané bekináže, jež v západním Německu, Valonsku (jižní Belgie) a severní Francii měly podobu společného konventu a v jižních oblastech Nizozemí malých domků stojících v blízkosti kostela. Jednalo se zpravidla o vdovy nebo neprovdané ženy z bohatých a vážených rodin, které se oddaly životu v pokání, poslušnosti a čistotě. „Urozené a mocné ženy, které opustily své pozemské dědictví a majetek, a rozhodly se žít raději v chudobě než v doupení hříšníků“ (Klaniczay 2002:201).

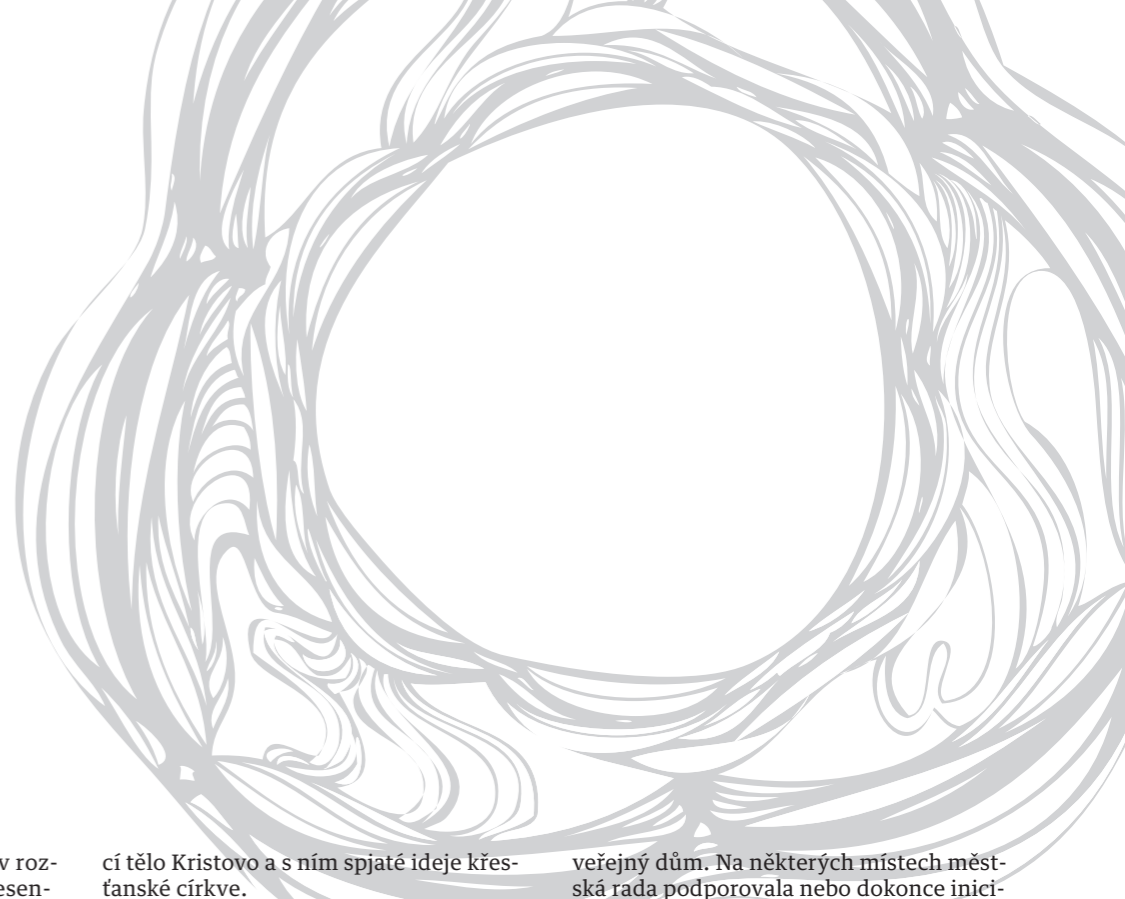
Jejich život naplňovala asketika, kontemplace, vedoucí až k mysticismu a extatickým stavům, manuální činnost (tkaní, předení a šití), výuka a milosrdné skutky, jež zahrnovaly péči o nemocné, opuštěné, umírající a mrtvé (Bynum 1987). Bekyně neskládaly řeholní sliby, vlastnily i majetek a také mohly ze své vlastní vůle společenství kdykoliv opustit. Uvnitř společenství docházelo k inklinaci k mysticismu a šířily se i názory neslučitelné s oficiálními stanovisky katolické církve. Zejména ve 14. století se společenství bekyní bránila podezření z kacířství. Proto některá z nich byla institucionalizována tím, že přijala Třetí řád svatého Františka. Jiná byla pohlcena mnišskými a žebravými řády nebo se vyvinula ve flagelantská hnutí (McDonnell 1969, Erbstöber 1970, Simons 2001). K významným bekyním patřily například Marie d'Oignies (1177-1213), Mechtilda z Magdeburgu (kolem 1210-1291) nebo Hadewijch z Antverp (zemřela 1282/1287).

ŽENA VE STŘEDOVĚKÉ LYRICCE

Idealizovaný obraz ženy ve středověké kultuře vznikl v rámci dvorské lyriky. Tento svěbytný žánr středověké světské poezie se zformoval koncem 11. století. Tématem dvorské lyriky byla láska, ženská krása a obdiv k milované ženě. Obvykle se jedná se o urozenou a provdanou ženu, jejíž identita je zahalena tajemstvím. Dvorská lyrika etablovala kult milované ženy, jež zahrnuje světský pohled na ženu, opěvuje ideální lásku a nabádá muže k ovládnání vášni. Dvorská milostná lyrika odráží principy asymetrického vztahu, který je charakteristický pro feudální společnost. Žena zde symbolicky zaujímá pozici lenního pána, zatímco básník se ocitá v roli vazala, který se dámě zavazuje svojí oddaností, pokorou a trpělivostí. Básník je „čekatel milosti“, neboť povinností ženy není splácet vazalskou věrnost přízni nebo odměnou (Černý 1958). Je to prosebník, spoutaný milostnou touhou a bolestnou představou, že lásku své vyvolené nikdy nezíská. Proto snáší odmítání ženy, její výmluvy i krutost a projevuje vděk za žal, bolest a zklamání (Régnier-Bohler 2002). V básních často zaznívá milostná exaltace, extáze a mystické stavy hrdinů:

„Paní, srdce ve mně sténá,
že jsem vámi přezírán,
neboť jste můj pravý pán,
paní moudrá, urozená,
z výše daná našim tmám.
Toužím sloužit pouze vám,
že jste čestná, dvorná, čistá,
v duši své k vám poklekám“
(Černý 1970:65)

Pravidla dvorské lásky sepsal francouzský kaplan Andreas Capellanus (André le Chapelain, 12. století), patrně ve službách francouzské hraběnky Marie Francouzské (1145-1198), ve třísvazkovém díle *De Amore* (O lásce, 1174-1186). Mezi pravidly ►

Plavovlasé ženy byly muži preferované i z toho důvodu, že jim byly přisuzovány vlastnosti, jako jsou cudnost, počestnost...

► této „metodické příručky v umění milostné hry“ například uvedl, že manželství ve dvorské lásce zcela postrádá své místo (Cartlidge 1997). Žena se dokonce nemůže odvolávat nebo vymlouvat na manželský svazek. Capellanus stanovil i hranice pravé lásky, k nimž vedle slepoty a náruživé vášně patří jasně limitovaný věk mužů a žen. Dívce musí být přinejmenším dvanáct let a chlápce čtrnáct. Ovšem zakoušet pravou lásku od muže je pro ženu vhodné až od osmnácti let. Dovršení pravé lásky nastává u ženy před 50. rokem života a u muže před 60. rokem života (Parkin 2003, Trojel 2006). Ačkoliv se i nadále muži i ženy mohou oddávat sexuálnímu aktu, ten již postrádá žádoucí vášeň. K dalším axiomům dvorské lásky patřila tvrzení, že ten, kdo není žárlivý, nemůže milovat, a že skutečný milenec je neustále posedlý obrazem své milované (Trojel 2006).

ADORACE MOUDRÝCH DAM

Žena mohla být obdivována i na základě svého vzdělání, kterého se někdy dostalo dívkám pocházejícím z nejvyšších společenských vrstev. V raném středověku měly přístup ke vzdělání ženy z vládnoucích rodů a dcery velmožů. Od vrcholného středověku i ženy šlechticů, patricijů nebo a měšťanů. V některých případech žena svým vzděláním muže předčila. Jednou z nejvzdělanějších žen středověku byla francouzská abatyše Heloisa (1101–1164), o níž píše francouzský filozof, teolog a její učitel Abélard (1079–1142): „Ačkoli ve tváři a kráse nebyla poslední, v bohatství literárních znalostí vynikala nadevše. Neboť čím totiž toto dobro, tj. literární vědění je u žen krásnější, tím více onu dívku vyznamenávalo a v celém království ji činilo proslulou“ (Abélard 2003:19).

Zcela výjimečné, ale o to významnější místo, zaujala v dějinách evropské kultury Jana z Arku (1412–1431). Vedle obrazu

ženy hříšné, jejímž prototypem byla biblická Eva, ženy vzdělané, reprezentované abatyšemi a některými šlechticemi, se v době středověku zrodil fenomén ženy válečnice. Původně selská dívka Jana nebyla nikým. Od svých čtrnácti let však slychala „vnitřní hlasy“, které jí sdělily, že byla vyvolena k vysvobození Francie (Michelet 1974). V roce 1429 předstoupila v mužských šatech a chlapeckém sestřihu před dauphina Karla, pozdějšího krále Karla VII. Francouzského (1403–1461). Vedena Božím příkazem vyrazila v rytířské zbroji s královými oddily do boje. Dne 8. května 1429 porazila sedmnáctiletá Jana útoky anglické armády v Orléansu.

Vždy dokázala prosadit svoji metodu nebo nadchnout vojáky k útoku. Tímto se naplnilo proroctví, které oslavoval francouzský básník Alain Chartier (kolem 1385–1430): „Vzácná Panno, hodna veškeré slávy, chvály a božských poct, v tobě je velikost království, ty jsi světlem lidí, ty jsi září, ty jsi slávou nejen Francouzů, ale všech křesťanů“ (Nejedlý 1997:53). Po korunovaci Karla VII. králem opustila jeho dvůr a zvlétla u Lagny. Během pokusu vyhnat Angličany z Paříže upadla 23. května roku 1430 do zajetí vojáků vévody burgundského: „Budu žít ještě rok, ne víc“ (Nejedlý 1997:54). Po prodání Angličanům byla vydána duchovnímu soudu v Rouenu. Jako kacířka a čarodějnice zemřela smrtí upálením a její popel byl vhozen do Seiny. Po své smrti byla prohlášena za oběť justičního omylu, rehabilitována světským soudem a v roce 1920 svatořečena (Pernoudová 1994).

JAK VYPADÁ KRÁSA?

V dobové literatuře je zaznamenán ideál ženské krásy, který byl opěvován v období raného středověku. Tvorba francouzské básničky Marie de France (1130/1140–kolem 1200) obsahuje základní charakteristiky, jež byly považovány za atributy středověké ženské krásy:

„Tak krásné, čisté tělo měla, jež jasněji než sníh se bělá, nos měla pěkný, oko jasné, hezounká ústa, tváře krásné, vysoké čelo, dlouhé řasy, rozkošnou hlavu, plavé vlasy“ (France 1958:120).

U ženy byla považována za přitažlivou velmi graciální, téměř hubená, postava, úzké boky, štíhlý pas, dlouhé nohy a okrouhlá malá ňadra. Tyto žádoucí fyzické znaky stály v opozici k ženskému tělu, jež bylo poznamenáno kojením, častými porody a fyzickou prací ženy v domácnosti pečující o rodinný krb. Zřejmě z tohoto důvodu si některé ženy obepínaly příliš těžká a povislá ňadra těsnými šaty, neboť si tak opticky prodlužovaly postavu. Za velmi přitažlivé byly považovány nízko posazené boky a lehce vyklenuté břicho.

Estetická kritéria byla uplatňována také při hodnocení půvabu ženského obličeje. Za krásnou byla považována tvář ženy, která měla tvar trojúhelníku s vysokým klenutým čelem, dlouhými řasy a tmavě nalíčeným obočím, kontrastujícím se světlými kadeřavými vlasy a alabastrově bílou a hladkou pletí, již prosvítaly modravé žilky (Nodl, Šmahel 2002). Přitažlivost žen zvyšovala malá a úzká ústa s výrazným horním rtem.

Plavovlasé ženy byly muži preferované i z toho důvodu, že jim byly přisuzovány takové vlastnosti, jako jsou cudnost, počestnost, zbožnost a zdrženlivost. Hodnota přikládána světlým vlasům ale také mohla souviset se symbolem sluneční záře, světla a zlata. S průzračným svitem byly spojovány také ženské oči, které podle mnoha středověkých básníků mají být výrazné a magicky zářit. Mladé dívky chodily prostovlasé, ale vdané ženy skrývaly svůj účes pod rouškou nebo závojem. Zahalování naznačovalo, že krásné dlouhé vlasy mohou být ďáblou pas-

tí. Srdce mladíků mohla uváznout v rozhozených sítích vlasů a utonout v esenci jejich vůně. Zahalování souviselo i s nutností neustále připomínat důsledky prvotního hříchu. Žena si musela halit svou hlavu jako viník, který upozorňuje na svůj hřích a podrobenost. Po celý středověk je fyzická krása ženy určována čtyřmi barvami, zlatou barvou vlasů, bílou barvou rukou, pleti a zubů, červenou barvou rtů a tváří, a barvou černou, která zvýrazňovala oči, řasy a obočí (Duby 1997, Kybalová 2001).

S DÉMONIZOVANÝM TĚLEM

Ženské tělo bylo v průběhu středověku na jedné straně opěvováno a uctíváno, například v případě světic a křesťanských mučednic, na druhé straně bylo znevažováno, demonizováno a spojováno se špatnou pověstí a stigmatem hanby, která souvisela s přetrvávajícím přesvědčením o nikdy nekončícím boji duše s tělem. Tresty, které stihly Adama s Evou za neuposlechnutí Božího příkazu, trestaly nejvíce tělo. Tělo i duše jsou ve středověku spatřovány jako dvě samostatné entity, jimž se připisuje samostatné bytí. Polarita duše a těla upozadila schopnosti naslouchat a porozumět řeči těla. Duše je ve srovnání s tělem nesmrtná a je nutné o ni náležitě pečovat. Duše odlišuje člověka od zvířete (Duby 2003).

Existovaly však rozdíly v dobovém vnímání a interpretaci ženského a mužského těla. Tělo muže bylo považováno za soukromé nedotknutelné vlastnictví, zatímco tělo ženy vždy představovalo kolektivní předmět opovržení, násilí, obdivu i uctívání. Tato ambivalence je i odrazem obecného postoje k lidskému tělu v období středověku. Není náhodou, že papež Řehoř I. Veliký (kolem 540–604) degradoval tělo na „odporný šat duše“ (Le Goff, 2006:12). Paradoxem však zůstává, že ve středověku bylo lidské tělo také glorifikováno a uctíváno například jako trpí-

cí tělo Kristovo a s ním spjaté ideje křesťanské církve.

VEŘEJNÉ LÁZNĚ, NEVĚSTINCE...

K vytváření negativního obrazu středověké ženy přispěly také instituce se špatnou pověstí, jako byly nevěstince a veřejné lázně. Návštěva lázní umožňovala nejenom pravidelné koupele nebo stříhání vlasů a pouštění žilou, ale také intimní setkávání styky příslušníků obou pohlaví, konzumaci jídla a alkoholu. V průběhu 15. století se dokonce stíral rozdíl mezi nevěstincem a lázněmi (Pernoudová 2002, Dülmén 2003, Verdon 2003).

Finančně zajištěnější zákazníci navštěvovali zpravidla lázně, zatímco chudší ženatí muži velké nevěstince. Již v období raného středověku nevěstky, označované také jako potulné ženy, hledaly své potenciální zákazníky u cest, obchodních křižovatek nebo na trzích. Místa před hradbami byla považována za jádro předměstských čtvrtí nevěstek. S rozvojem měst se proměňovala i forma prostituce. Narůstala snaha lokalizovat prostituci na jednom místě, dokonce i uvnitř městských hradeb, a tam jí kontrolovat. Ačkoli nevěstky byly součástí městského obyvatelstva, nenacházely se na stejné právní rovině jako měšťané (Schuster 1995).

První zmínky o zakládání nevěstinců pocházejí ze 14. století, zejména z území jižního Německa, jižní Francie a Itálie. Během poměrně krátké doby existoval v téměř každém městě alespoň jeden

Žena ve středověké společnosti a kultuře reprezentovala umlčovanou skupinu s omezenými možnostmi

veřejný dům. Na některých místech městská rada podporovala nebo dokonce iniciovala vznik veřejných domů. Jedním z argumentů bylo tvrzení, že nevěstky jsou menší zlo, nežli kdyby svobodní muži nezneužívali měšťanských dcer a počestných žen (Otis-Cour 2002, Schuster 2003). Rozkvět prostituce podporovala pestrá klientela, kterou tvořili nejenom svobodní muži a vojáci, nýbrž i duchovní a středověcí „muži na cestě“ (Rossiaud 1999, Lenderová 2009).

V této době existoval i obchod se ženami, jejichž osudem bylo stát se nevěstkami. Do veřejného domu dívku někdy prodala vlastní rodina, jindy profesionální obchodník. Je ale pozoruhodné, že některá města finančně podporovala muže, kteří se rozhodli oženit s prostitutkou. Instituce manželství totiž podle dobového mínění podrobila bývalou nevěstku dohledu manžela, což bylo považováno za neefektivnější metodu zpětné integrace do společnosti (Schuster 1995).

O „LIDECH NA OKRAJI“

Lazebnice i nevěstky patřily v období středověku ke specifické subkultuře „lidí na okraji“. K této subkultuře patřili zejména lidé, kteří byli vyřazeni z účasti na veřejném životě města z důvodů majetkových poměrů, výkonu „ponižujícího“ zaměstnání nebo náboženských důvodů (Germek 1999). Jednalo se o „osoby nebo skupiny, které neuznávají nebo nedodržují, případně dodržovat nemohou, normy společnosti, ve které žijí, a na základě tohoto odmítnutí, anebo neschopnosti (i nekonformního chování), nejsou většinovou společností považováni za rovnocenné“ (Graus 1981:401).

Žena ve středověké společnosti a kultuře reprezentovala umlčovanou skupinu, jež disponovala pouze omezenými možnostmi vyjádřit svůj názor. Středověká společnost, v níž muži stanovovali sdílené a uznávané hodnoty a normy, podporova-

K genderovým aspektům sportu z pohledu letních olympijských her 2012

Olympiáda představuje ojedinělou globální platformu diskurzu odrážejícího aktuální sociálně kulturní proměny společnosti

JUDr. PETR FRISCHMANN
Katedra práva Škoda Auto Vysoká škola, Advokátní kancelář Petr Frischmann
Jana Masaryka 32, Praha 2, 120 00; e-mail: office@frischmann.cz

Obraz ženy ve středověku je nepochybně kulturní konstrukcí, která v sobě zahrnuje jak pozitivní, tak negativní vzorce chování.

► la faktické mlčení i symbolickou „němost žen“. Tato negace se projevovala v omezení ženského verbálního projevu a s ním spjaté svobody slov a činů. Mužská dominance ovlivňovala nejenom to, co ženy mohly říkat, ale také to, co chtěly říkat, kdy to chtěly říkat a kde to chtěly říkat (Ardener 2007). Obraz ženy v období středověku je nepochybně kulturní konstruk-

cí, která v sobě zahrnuje jak pozitivní, tak negativní vzorce chování. Žena byla na základě biblické interpretace a křesťanské exegeze a priori spoutána sítí dobových náboženských předsudků a askribovaných typických vlastností. Ty jí bohužel umožňovaly pouze omezené prosazení autentické svobody, vnitřních emocí i tvořivého myšlení. Středověký obraz ženy je

tak osudově poznamenán maskulinní interpretací: „Celými staletími se táhne pořád stejná písnička: paktují se s ďáblem; jsou hašteřivé, nesnesitelné; jejich tělo je neuhasitelná výheň, jako tělo chiméry“ (Duby 1999:32). ●

ABSTRAKT:
Olympijské hry jsou významnou sportovní, společenskou a kulturní událostí, která díky svému mimořádnému mediálnímu dosahu představuje též ojedinělou globální platformu diskurzu odrážejícího aktuální sociálně kulturní proměny společnosti s výrazným akcentem genderové problematiky. Letošní olympijské hry v Londýně tak představovaly jedinečný moment reflexe současného vývoje i prognózy budoucích trendů mnoha základních temat genderových studií.

ABSTRACT:
Olympic games are not only important sport, social and cultural event, but thanks to unique media coverage also powerful global platform for discussion of current social and cultural topics including important gender issues. From this perspective London 2012 Summer Olympic Games were unique moment of reflection of current development and future trends of progress of the many of core gender topics.

LITERATURA:

- ABÉLARD, Pierre (2003): Dopisy utrpení a lásky. Praha: Vyšehrad.
- AKVINSKÝ, Tomáš (1993): Suma proti pohanům III. Olomouc: Matice cyrilometodějská.
- ARDENER, Edwin (2007): The Voice of Prophecy and Other Essays. New York: Berghahn Books.
- BEAUVOIROVÁ, Simone de (1966): Druhé pohlaví. Praha: Orbis.
- BILÝ, Jiří (2000): Trojí lid: panovníci a jejich lid v evropském středověku. Praha: Libri.
- BOCKOVÁ, Gisela (2007): Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- BORST, Otto (1983): Alltagsleben im Mittelalter. Frankfurt am Main: Insel Verlag.
- BÖRRESEN, Kari Elisabeth (1995): Subordination and Equivalence: The Nature and Role of Woman in Augustine and Thomas Aquinas. Mainz: Grünewald.
- BYNUM, Caroline Walker (1987): Holy Feast and Holy Fast: The Religious Significance of Food to Medieval Women. Berkeley: University of California Press.
- CARTLIDGE, Neil (1997): Medieval Marriage: Literary Approaches 1100–1300. Cambridge: D. S. Brewer.
- CASAGRANDE, Carla (1993): „Die beaufsichtigte Frau“. In: KLAPISCH-ZUBER, Christiane, ed.: Geschichte der Frauen II: Mittelalter. Frankfurt am Main: Campus, str. 85–117.
- CASAGRANDE, Carla, VECCHIO, Silvana (2002): „Hfich“. In: LE GOFF, Jacques, SCHMIDT, Jean-Claude, eds.: Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad, str. 219–228.
- ČERNÝ, Václav (1958): Lid a literatura ve středověku, zvláště v románských zemích. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- ČERNÝ, Václav, ed. (1970): Srdce ve mně sténá: Výbor z milostné poezie trobadorů. Praha: Odeon.
- DUBY, Georges (1997): Vznešené paní z 12. století I: Heloisa, Aliénor, Isolda a další. Brno: Atlantis.
- DUBY, Georges (1999): Vznešené paní z 12. století III: Eva a kněžná. Brno: Atlantis.
- DÜLMEN, Richard van (2003): Bezectní lidé: O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku. Praha: Dokořán.
- ELLIOT, Dyan (2004): Proving Woman: Female Spirituality and Inquisitional Culture in the Later Middle Ages. Princeton: Princeton University Press.
- ENNENOVÁ, Edith (2001): Ženy ve středověku. Praha: Argo.
- ERBSTÖBER, Martin (1970): Sozialreligiöse Strömungen im späten Mittelalter: Geißler, Freigeister und Waldenser im 14. Jahrhundert. Berlin: Akademie-Verlag.
- FRANCE, Marie de (1958): Milostné příběhy ze staré Francie. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.
- FRUGONI, Chiara (1993): „Frauenbilder“. In: KLAPISCH-ZUBER, Christiane, ed.: Geschichte der Frauen II: Mittelalter. Frankfurt am Main: Campus, str. 359–434.

- GAUVARD, Claude (2002): „Násilí“. In: LE GOFF, Jacques, SCHMIDT, Jean-Claude, eds.: Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad, str. 424.
- GENNEP, Arnold van (1997): Přechodové rituály: Systematické studium rituálů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- GEREMEK, Bronislav (1999): „Člověk na okraji ve středověku“. In: LE GOFF, Jacques, ed.: Středověký člověk a jeho svět. Praha: Vyšehrad, str. 291–312.
- GLEBA, Gudrun (2004): Klosterleben im Mittelalter. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- GOODY, Jack (2000): Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- GRAUS, Frantisek (1981): „Randgruppen der städtischen Gesellschaft im Spätmittelalter“. In: Zeitschrift für Historische Forschung 4, str. 385–437.
- KARFIKOVÁ, Lenka (2006): Milost a vůle podle Augustina. Praha: OIKOYMENH.
- KIBLER, William W. et al. (1995): Medieval France: An Encyclopedia. New York: Garland Publishing.
- KITZLER, Petr (2004): „Quam ecclesiae hominem non fuisse? Tertullianus a jeho nový portrét“. In: Teologická reflexe 10(2), str. 199–209.
- KLANICZAY, Gábor (2002): Holy Rules and Blessed Princesses: Dynastic Cults in Medieval Central Europe. Cambridge: Cambridge University Press.
- KLAPISCH-ZUBEROVÁ, Christiane (1999): „Žena a rodina“. In: LE GOFF, Jacques, ed.: Středověký člověk a jeho svět. Praha: Vyšehrad, str. 241–262.
- KLAPISCH-ZUBER, Christiane (2008): „Mužství a ženství“. In: LE GOFF, Jacques, SCHMIDT, Jean-Claude, eds.: Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad, str. 413–423.
- KYBALOVÁ, Ludmila (2001): Středověk. Dějiny odívání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- LE GOFF, Jacques (2005): Kultura středověké Evropy. Praha: Vyšehrad.
- LE GOFF, Jacques (2006): Tělo ve středověké kultuře. Praha: Vyšehrad.
- LENDEROVÁ, Milena et al. (2009): Žena v českých zemích od středověku do 20. století. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- LIPOVETSKY, Gilles (2007): Třetí žena: neměnnost a proměny ženství. Praha: Prostor.
- MCDONNELL, Ernest W. (1969): The Beguines and Beghards in Medieval Culture: With Special Emphasis on the Belgian Scene. New York: Octagon Books.
- MICHELET, Jules (1974): Rekové a rebelové sladké Francie. Výbor z dějin Francie. Praha: Odeon.
- NEJEDLÝ, Martin (1997): „Jana z Arku“. In: Historický obzor 8 (3/4), str. 50–57.
- NEWMAN, Barbara (1987): Sister of Wisdom: St. Hildegard's Theology of the Feminine. Berkeley: University of California Press.

- NODL, Martin, ŠMAHEL, František, eds. (2002): Člověk českého středověku. Praha: Argo.
- OTIS-COUR, Leah (2002): Rozkoš a láska: dějiny partnerských vztahů ve středověku. Praha: Vyšehrad.
- PARKIN, Tim G. (2003): Old Age in the Roman World: A Cultural and Social History. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- PERNOD, Régine (1998): Leben der Frauen im Hochmittelalter. Pfaffenweiler: Centaurus Verlag-Gmbh.
- PERNOUDOVÁ, Régine (1994): Život Jany z Arku. Brno: Cesta.
- PERNOUDOVÁ, Régine (2002): Žena v době katedrál. Praha: Vyšehrad, str. 123–155.
- RÉGNIER-BOHLER, Danielle (2002): „Dvorská láska“. In: LE GOFF, Jacques, SCHMIDT, Jean-Claude, eds.: Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad, str. 130–134.
- ROSSIAU, Jacques (1999): „Měšťan a život ve městě“. In: LE GOFF, Jacques, ed.: Středověký člověk a jeho svět. Praha: Vyšehrad, str. 641–652.
- ROSSIAU, Jacques (2008): „Sexualita“. In: LE GOFF, Jacques, SCHMIDT, Jean-Claude, eds.: Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad, str. 641–652.
- ŘEHOŘ VELIKÝ (1909): Kniha o správě pastýřské, jakož i Pavla Diakona, mnicha Cassinského. Život sv. Řehoře Velikého. Praha: Dědictví svatého Prokopa.
- SCHUSTER, Beate (1995): Die freien Frauen. Dirnen und Frauenhäuser im 15. und 16. Jahrhundert. Frankfurt am Main: Campus-Verlag.
- SCHUSTER, Peter (2003): „Lebensbedingungen der Prostituierten in der spätmittelalterlichen Stadt“. In: HÖDL, Günther, MAYRHOFER, Fritz, OPLL, Ferdinand, eds.: Frauen in der Stadt. Linz: Österreichischer Arbeitskreis für Stadtgeschichtsforschung, str. 265–291.
- SCHULTZ, James A. (2006): Courtly Love, the Love of Courtliness and the History of Sexuality. Chicago, London: University of Chicago Press.
- SIMONS, Walter (2001): Cities of Ladies: Beguine Communities in the Medieval Low Countries, 1200–1565. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- STROHMEIER, Renate (1998): Lexikon der Naturwissenschaftlerinnen und naturkundigen Frauen Europas. Frankfurt am Main: Harri Deutsch.
- TROJEL, Emil (2006): Andreas aulæ regiae capellanus: De amore libri tres. Berlin: Walter de Gruyter.
- VERDON, Jean (2003): Volný čas ve středověku. Praha: Vyšehrad.
- WILHITE, David E. (2007): Tertullian the African: An Anthropological Reading of Tertullian's Context and Identities. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- ZIMMERMANN, Margarete (1996): Wege in die „Stadt der Frauen“. Texte und Bilder der Christine de Pizan. Zürich: Leib & Seele.

Při zpětném hodnocení letošních letních olympijských her není možné přehlédnout, že hry XXX. letní olympiády v Londýně byly v některých souvislostech právem označovány jako hry ve znamení žen. O tom, že nešlo o pouhý populistický fečnický obrat, svědčí fakt, že je tato jinak žurnalistická hyperbola založena na věrohodných statistických údajích. V mnoha významných olympijských výpravách v Londýně 2012 tvořily ženy většinu zástupců a mezi tyto výpravy patřily i celkově tak významné a početné reprezentace jako USA nebo Rusko.

LOH 2012 se tak staly také historicky prvními hrami, na něž všechny zúčastněné národních výpravy vyslaly své ženské reprezentantky. V případě některých islámských zemí, jmenovitě Kataru, Saúdské Arábie a Bruneje, šlo navíc o historicky první účast ženských sportovců v celé historii olympijského hnutí. Celkově vysoké zastoupení ženských sportovkyň je chápáno jako odraz probíhajících globálních společensko-kulturních změn, jejichž průběh a dynamiku lze indikativně sledovat právě na pozadí pravidelně konaných společenských a sportovních událostí.

Jelikož jsou tyto údaje v novodobé historii olympijského hnutí ostře sledovány a důsledně medializovány, je nutno je považovat za významné jak z hlediska faktografického, tak i pro jejich symbolický význam a schopnost dalšího zpětného působení na probíhající sociokulturní procesy. Z této perspektivy je možno konstatovat, že široké zastoupení žen i výsledky, kterých v průběhu letošních olympijských her dosáhly, představují opět další významný posun v emanci-

pačním procesu a to nejen v úzce chápaném sportovním kontextu.

Sportovní (a zejména olympijské) hnutí představuje pro genderovou problematiku prostředí, na jehož pozadí je možno aktuální stav a probíhající vývoj v této oblasti demonstrovat ve zcela specifickém mezioborovém kontextu. Jedná se o prostředí, ve kterém se projevují ve výrazně koncentrované podobě základní střety a změny ve vnímání mnoha základních témat genderové problematiky. Olympijské hnutí je proto velmi významným prostředím a současně signifikantním předmětem zkoumání a to jak pro specificky genderové, tak i pro obecně kulturologický výzkum.

OLYMPISMUS PŘEKRAČUJÍCÍ SPORT

Olympijské hnutí v novodobé historii výrazně přesáhlo svým významem sportovní oblast. Jde o společenskou a kulturní událost s globálním dosahem. Toto hnutí má od samého počátku výrazné mimo-sportovní aspirace již ve svých zakládajících dokumentech a kánonech. Olympijská charta charakterizuje olympismus jako životní způsob a životní filozofii založenou na deklarovaném spojení zdatnosti těla, vůle a ducha (Sekot 2008). Zvláštní pozornost zasluhuje ideál týkající se respektování základních univerzálních etických principů, což představuje pro kulturologická studia výzvu, ale současně přesahuje rámec tohoto příspěvku. Významnou součástí souboru základních hodnot olympijského hnutí představuje boj proti diskriminaci ve všech jejích podobách (Olympijská charta 2007). ►